

Frivillighed på Folkebiblioteket

*- noget mere end at bogen kommer
tilbage på hylden?*

Af udviklingskonsulent Katrine Pram Nielsen

Frivilligrådet

Januar 2015

Indledning

- Formål og indhold

Frivilligrådet er et politikudviklende organ, der rådgiver regeringen og Folketinget om den frivillige sektors rolle og indsats i forhold til sociale udfordringer. Rapporten er udarbejdet for Frivilligrådet med det formål at indlede en undersøgelse af, i hvilket omfang folkebibliotekerne kan medvirke til at skabe nye muligheder for deltagelse og inklusion i samfundet ved styrket samarbejde med civilsamfundet – herunder med frivillige foreninger og gennem inddragelse af frivillige i bibliotekernes dagligdag.

Rapporten giver ikke nogle endelige konklusioner eller løsninger, men bidrager med forskellige observationer, interviews og diskussioner, der peger på de nye potentialer, der kan være i at udvikle dette område.

I del 1 præsenteres et mindre feltstudie fra et frivilligt Læringscenter i Kvarterhuset på Amager, der viser aspekter af folkebibliotekernes evne til at fungere som omdrejningspunkt for møder på tværs af grupper. I del 2 introduceres et interview med udviklingsmedarbejder Rikke Møller fra Albertslund biblioteket, hvor organiseringen af frivillig mangfoldighed og samspillet med lokalsamfundet har været fokus for en strategisk udvikling af frivilligheden på biblioteket. I del 3 diskuteres udfordringer og muligheder på området med afsæt i interviews med forskellige aktører på området. I del 4 udfoldes konklusioner i et tænkt eksempel på, hvordan området kan udvikles gennem samskabelse med civilsamfundet. Ideen er at overveje og pege på, hvordan samskabelse med folkebiblioteket som omdrejningspunkt tænkes at kunne faciliteres i praksis, og hvilke effekter, der kunne tænkes at opstå herigennem. I del 5 præsenteres konklusioner og perspektiver fremadrettet, og i del 6 er samlet et katalog med eksempler fra folkebibliotekernes arbejde på frivilligområdet i krydsfeltet mellem kultur og det sociale område i ind- og udland, som kan bruges som atlas over eksempler, som er interessante at følge og lade sig inspirere af i denne udvikling.

Undersøgelsen kan være interessant for folkebiblioteker, der vil vide mere om mulighederne i at invitere frivillige og lokalt foreningsliv ind på bibliotekerne og for civilsamfundsaktører, der kan se muligheder i at åbne for nye samarbejder. Desuden giver undersøgelsen indblik i et område, som hidtil har ligget uden for det sociale frivillige arbejde herunder Frivilligrådets, og kan pege i retningen af nye måder at tænke samarbejdet mellem offentlige og civile frivilligaktører på tværs af sektorer.

- Sammenfatning af foreløbige perspektiver i udviklingen

Eksemplerne og diskussionen i undersøgelsen peger på forskellige potentialer i bibliotekernes frivilligarbejde, hvor folkebibliotekerne muligvis vil kunne spille ind i forhold til at medvirke til øget inklusion i samfundet. Observationerne tyder på, at yderligere undersøgelser og projekter, der tænker frivillighed strategisk ind i bibliotekernes arbejde, vil kunne medvirke til at udvikle bibliotekets rolle – ikke blot inden for det sociale område, men også i forhold til at udvikle

bibliotekets kerneopgaver. Foreløbige observationer i dette studie giver anledning til forskellige hypoteser, som vil være interessante at undersøge nærmere:

- Folkebibliotekerne har kontakt til mange mennesker og dermed også mange forskellige mennesker, som rummer muligheder for at forskellige mennesker mødes og opnår viden og kendskab til nye grupper. Dette understøttes af forskning på området, der viser at bibliotekerne har mulighed for at danne brobyggende mødested, for forskellige grupper af mennesker, som ikke kun handler om "kultur" og formidling af kulturprodukter, men også om læring i bred forstand, kultur møder og øget sammenhængskraft i samfundet gennem etableringen af nye fællesskaber på tværs.
- Via frivillighed på biblioteket gives mulighed for at socialt udsatte grupper kan sætte deres egen viden og erfaringer i spil og derved opleve at være en ressource i en aktivitet snarere end en gruppe, der har brug for hjælp.
- Det tyder på at bibliotekerne har en evne til at tiltrække "ad hoc"- og projektfrivillige, som ikke umiddelbart er interesserede i at være med i en forening, men gerne vil bidrage på anden vis. Biblioteket kan fungere som et sted, hvor det er muligt at deltage frivilligt uden at indgå i traditionelle forenings-aktiviteter. På den måde er der flere muligheder for at engagere sig og gøre en forskel uden at være direkte involveret i foreningsarbejde. For nogen kan dette måske være en vej til øget deltagelse i samfundet.
- At være frivillig på biblioteket i fx en IT cafe kan give mulighed for at give noget til andre, som har brug for hjælp på en eller anden måde uden at være direkte involveret i socialt arbejde, som nogen måske ikke føler sig rustede til, eller måske ikke har lyst til. Mødet omkring en interesse tyder dog på at kunne skabe relationer, der medvirker til at opbygge selvtillid og netværk, som giver anledning til en indirekte social effekt.
- Frivillige kan medvirke til at skabe andre typer for relationer og tillid mellem biblioteksinstitutionen og borgere. Frivillige er engagerede på baggrund af interesse, er motiverede omkring deres indsats og kan dedikere mere tid og nysgerrighed over for nye opgaver. Frivillige har desuden en tendens til at blive opfattet anderledes end personalet, fordi de ikke opfattes som autoriteter.

Observationerne peger således på potentialer i udviklingen af frivilligområdet på folkebibliotekerne, som ved en strategisk indsats kunne føre til en tværgående samarbejder, der også styrker udsatte gruppers deltagelse i samfundet eller bidrager til at opbygge fællesskaber lokalt på tværs af normale opdelinger i samfundet. Rapporten lægger således op til videre diskussion af frivillig indsats på folkebibliotekerne, som kan sættes i spil på andre måder end blot til at løse bestemte opgaver, som fx at sætte bøger op. Et øget samspil med civilsamfundet handler således ikke blot om at rekruttere flere frivillige til at løse flere typer opgaver, men også om, hvad den enkelte borger, foreninger, biblioteket og samfundet kan opnå derigennem, og hvordan man gør det.

- Problemstillinger i udviklingen

På baggrund af interviews med forskellige aktører har jeg forsøgt at indkredse nogle centrale problemstillinger omkring inddragelse af frivillige på folkebibliotekerne. De er:

Kombination af kerneopgaver og medborgerskab

Der opstår mange steder en nervøsitet hos medarbejderne for, at de frivillige overtager deres funktioner og at kommunerne herigennem kan se en mulighed for besparelser.

Kombination af kerneopgaver og social rolle

Der er også forbehold overfor at inddrage de frivillige, da det kan undergrave bibliotekets kerneopgaver, hvis man tillader for megen aktivitet og herved udvander bibliotekets egentlige funktion.

Samspil mellem foreninger og folkebibliotekernes frivilligarbejde

I takt med at frivilligområdet udvikles på folkebibliotekerne, gives der nogle steder i foreningslivet udtryk for, at det vigtigt at aktiviteterne og inddragelsen af borgere i de offentlige institutioner ikke sker parallelt med (eller i værste fald på bekostning af) de aktiviteter, der allerede finde sted.

- Perspektiver fremadrettet

På baggrund af undersøgelsen foreslås en udvikling, hvor folkebibliotekernes frivilligarbejde i højere grad tænkes som *samskabelse* med borgere og foreninger i civilsamfundet, som også giver muligheder for at folkebibliotekerne kan indtage en rolle i forebyggelsen af sociale udfordringer. En sådan udvikling rummer muligheder for at folkebibliotekerne sættes endnu mere i spil i samfundet som katalysator for aktivitet med afsæt i kerneopgaver og faglighed. Dermed kalder undersøgelsen på yderligere projekter, debat og forskning på området, der kan give mere viden og erfaring med, hvilken rolle bibliotekerne kan få i samfundet via frivillighed og medborgerskab. Samtidig giver det også anledning til undersøgelse af, hvordan inddragelsen af borgerne på bibliotekerne kan indgå som en meningsfuld del af kerneopgaverne omkring læring, litteratur og kultur.

Del 1. På besøg i en frivilligdrevent Læringscenter på Sundby Bibliotek

Et åbent mødested omkring IT - og alt muligt andet

Gratis læringscenter i Kvarterhuset Amagerbro

Få hjælp til computer & internet

Du sidder sammen med en af vores hjælpere og løser den opgave du har behov for hjælp med. Vi har computere og tablets til rådighed, men du er meget velkommen til at tage din egen computer/tablet/telefon med. Hjælpen koster ikke noget, og man skal bare dukke op.

- IT-hjælp generelt
- iPads og andre tablets
- Mobiltelefoner
- Opretelse og brug af email
- Digital post
- NemID
- Borger.dk
- Jobnet.dk
- Alt muligt andet

Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 14-16.

Ved travlhed cirkulerer hjælperne rundt mellem de besøgende.

KVARTERHUSET

A M A G E R B R O

Jemtelandsgade 3, 2300 Kbh. S - Tlf. 82325532 - bil@sun@kff.kk.dk

I Sundby Bibliotek i Kvarterhuset på Amager er et frivilligdrevent læringscenter, der holder åbent tre dage om ugen og består af ca. 9 frivillige. Selvom læringscenteret formelt set er et sted, hvor borgere kan komme og få hjælp til computer og internet, så går opgaverne langt ud over den tekniske hjælp og i flyeren, hvor der reklameres for tilbuddet, står der da også, at man kan få hjælp til "alt muligt andet".

Mange forskellige opgaver

"Problemstillingerne er mere komplicerede", siger Erik, der er pensioneret økonom og frivillig i læringscenteret. Han fortæller, at han hjælper de besøgende med alt lige fra at oprette en datingprofil og hjælp til indkøb af nye computere til hjælp med at finde papirer

til skilsmisse og familiesammenføring. Uforudsigeligheden i opgaverne og mødet med mennesker fra forskellige kulturer er en del af det at være frivillig i læringscentret og en af grundene til, at Erik har valgt at være frivillig her. Han fortæller også, at han tidligere har været frivillig i Ældre Sagen, hvor han skulle undervise i computerprogrammet Word, men det var ikke udfordrende nok, mener Erik, fordi det kun drejede sig om ét program. "Det ville være kedeligt, hvis det bare var NemID det hele", supplerer Iben, som universitetsstuderende og ny i frivilligruppen.

At hjælpe hvor man kan

Selvom opgaverne grænser til at have en social karakter er det helt bevidst, at Erik ikke har valgt at være frivillig i en forening for socialt udsatte, for det er gennem IT, at han synes, han kan gøre en forskel. Han er ikke god til at håndtere, hvis det frivillige arbejde kommer for tæt på, fortæller han. Erik henviser til en episode, hvor han hjalp en borger med at finde de rigtige papirer frem til en ansøgning om familiesammenføring, hvor deadline var den efterfølgende dag. Erik fortæller: "Jeg skal ikke være frivillig inden for socialt frivilligt arbejde (...) Jeg er brændt ud nogen gange, hvis jeg har hjulpet sådan en, nogle er svære at have med at gøre". En anden episode, som Erik fremhæver, var engang, hvor en borger på en eller anden måde havde fået uønskede billeder ind på sin computer og

ville have hjælp til at slette billeder af både "afhuggede hænder og bare numser". "Gudskelov er det for det meste mere fredsommeligt" konkluderer Erik og griner. Til spørgsmålet om hvordan man håndterer sådanne situationer, hvis det bliver for meget, svarer han: "Så må man sige, nu kan vi ikke hjælpe mere" og mener i øvrigt, han er fuldt kvalificeret til de opgaver, han møder og ikke har brug for kurser, så længe man siger fra, hvis opgaverne går udover, hvad man selv kan klare.

Et mødested på tværs af generationer

De mange brugerne i læringscentret møder tålmodighed og hjælpsomhed hos de frivillige, hvor mange kommer igen flere gange om ugen. En af dem er Rita, som sidder ved en computer og får hjælp af en frivillig. I starten er Rita ikke meget for at fortælle om, hvordan hun bruger Læringscenteret, og er meget skeptisk overfor, at jeg stiller hende spørgsmål og skriver hendes svar ned. Men da jeg har forklaret, at jeg bare er interesseret i at høre, hvad hun synes om tilbuddet og den frivillige hjælp, åbner hun mere op. Hun fortæller, at hun kommer i næsten alle åbningstider, selvom hun ikke bor i nærheden og føler, hun er blevet meget bedre til at arbejde med sin computer. "De er søde til at hjælpe og har god tid", siger hun og ville ikke vide, hvor hun ellers skulle gå hen, hvis tilbuddet ikke var at finde her.

Læringscentret har også vært brugt som led i beskæftigelsesindsatser i kommunen, hvor der har været mennesker i praktik, som har fået mulighed for at bidrage med viden her.

Her har det dog været en udfordring for koordinator at centeret Johnny Skaaning, der skulle melde tilbage, hvordan personen klarede sig. Han havde dog ikke lyst til at "involvere de frivillige i sagsbehandlingen", som han siger, og valgte i stedet at gå ned i åbningstiden og spørge lidt ind til, hvordan personen havde klaret opgaverne.

Fællesnævneren er IT

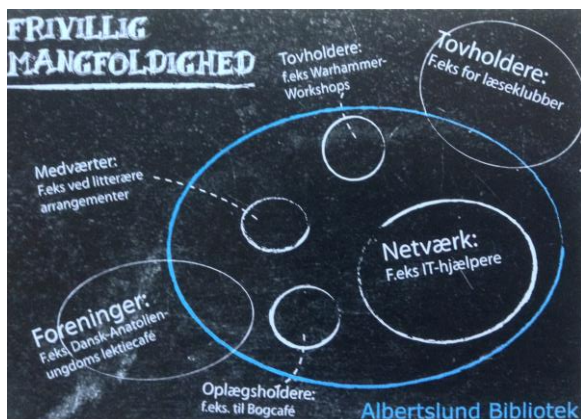
Læringscentret virker nærmest som en slags cafe, hvor fællesnævneren er IT, som gør at alle har noget at tale med hinanden om, uden at man behøver at tale om personlige ting. Iben siger: "det er fedt at hjælpe folk og nogle gange bliver de så glade, at de giver en krammer". For Iben har den frivillige arbejde betydet, at hun har fået en forståelse for de udfordringer, der møder en anden generation: "Man lærer hvad ældre mennesker ikke kan med computere og får en større forståelse for, hvad de står over for", siger hun.

I starten var Læringscenteret drevet af medarbejdere i biblioteket, men løbende er det blevet et udelukkende frivilligdrevet tilbud. Kvarterhuset overlader nu det meste af ansvaret for at køre læringscenteret til de frivillige selv, men de frivillige kan altid kontakte personalet, hvis de har brug for det. Iben fortæller, at det giver god mening at Læringscenteret ligger på biblioteket, fordi "bibliotekarere er meget servicemindedede i forvejen". I samme nu kommer en bibliotekar ind med en bakke med kaffe og te til alle.

Del 2: Best practice eksempel fra Albertslund Bibliotek

Organisering af frivillig mangfoldighed

– Interview med Udviklingsmedarbejder Rikke Møller

På Albertslund bibliotek har de arbejdet strategisk med at tilpasse organisationen til at kunne inkludere mange frivillige og tage ansvar for, at de får kurser og den støtte de har brug for, for at bidrage som frivillige på biblioteket. På Albertslund bibliotek har de tilknyttet ca. 70 frivillige, som er engagerede i mange forskellige frivillige aktiviteter lige fra IT-hjælp, patchworkworkshops til en studiekreds om Søren Kierkegaard og en workshop i at male Warhammer figurer. Det afgørende i rekrutteringen eller inddragelse af frivillige er ikke de konkrete aktiviteter, som biblioteket ønsker at huse, men selve organiseringen af både frivillige såvel som medarbejderne, der danner grundlag for en "mangfoldighed" i aktiviteter og personer. Udviklingsmedarbejder Rikke Møller fortæller:

"Vi har samarbejdet med frivillige i lang, lang tid, men det har været mere sådan sporadisk. Før var der måske tre medarbejdere, som har haft tilknytning til frivillige, hvor det nu er måske 15-20 medarbejdere (...) det er en ny rolle for os. Vi har valgt at hvis vi skal

samarbejde med frivillige her, så er det nødt til at være noget, vi arbejder ind i organisationen. Vi vil gerne have, at det er en del af den måde, som vi arbejder på", siger Rikke Møller.

I praksis betyder det, at hver gang ny frivillig starter, så mødes den frivillige med en medarbejder, som efterfølgende vil fungere som kontaktperson for den frivillige. Her afklares, hvad der motiverer den frivillige, men også hvorfor biblioteket gerne vil samarbejde med frivillige. Det gør at biblioteket kan imødegå individuelle ønsker og motivation fra den enkelte borger og også melde ud, hvis engagementet ville passe bedre ind et andet sted. Biblioteket kan på den måde fungere som faciliterende organisation for forskellige typer engagement, inklusion, ny frivillighed eller "ad hoc frivillighed", som ikke forpligter ud over aktiviteten i sig selv. I oversigten til venstre ses et diagram over, hvordan de tænker organisationen af de frivillige på biblioteket, hvor det skal være muligt at tilpasse sig mange typer henvendelser og samarbejder med civilsamfundet udenfor.

At komme og gå når man har lyst

En af udfordringerne for biblioteket har være at skabe en frivillighedskultur, der kan rumme forskellige former for engagement og motivation.

"Vi har jo ikke en fælles agenda, som vi kæmper for ligesom fx Røde Kors. Der er der et eller andet særligt, som man bliver berørt af, og det er derfor man melder sig ind som

frivillig. Det har vi jo ikke her. Man kommer jo ikke for at kæmpe for biblioteket som sådan. Frivilligheden på biblioteket bliver lidt mere spontan”, siger Rikke Møller.

Denne type frivillighed stiller andre krav til organisationen:

”Det gør jo at vi er nødt til at strukturere os på en helt anden måde end de frivillige organisationer ellers gør.”

Møller fremhæver et eksempel, hvor bibliotekets mulighed for samarbejde med en ny slags frivillige kommer til udtryk. En fyr henvendte sig en dag på biblioteket, fordi han gerne ville lave Warhammer workshops for børn og unge, hvor de kunne komme og male figurer sammen med ham.

”Han var enormt kompetent og havde selv lyst til at stå for det meste selv. Man kan sige, ’hvorfor gør han det ikke bare selv’? Men det er lettere for forældre at sende deres børn op på biblioteket, end hvis det var arrangeret privat”, fortæller Rikke Møller.

I stedet for at lægge en masse ressourcer i at fastholde denne frivillige har biblioteket valgt en anden tilgang:

”Han er sådan en der helst vil have lov til selv at komme, og det respekterer vi jo så, men det betyder ikke at han er ude. Der er ikke noget med at han skal være medlem af foreningen og aktivt medlem, så han kan sådan set komme og gå, som han har lyst. ”

Eksemplet viser, at det er vigtigt, at medarbejderne på biblioteket er klar over, hvordan der gives plads til forskelligt engagement og personligheder, så der skabes en balance, hvor personen føler sig velkommen og værdsat, men ikke behøver at leve op til bestemte ting. Her har

bibliotekerne en særlig fordel, siger Rikke Møller:

”Det let for os at gøre, fordi vi ikke har en bestyrelse, der sidder og skal beslutte, hvilken vej vi skal gå på det her. De frivillige har en meget stor stemme og kan komme ind og påvirke lige præcis den aktivitet, de gerne vil lave (...) Vi er ikke meget obs. på at holde fast, når de endelig er kommet ind.”

Biblioteket kan på den måde fungere som faciliterende organisation for ny frivillighed eller ad hoc frivillighed.

Foreningsarbejdet tænder ikke de frivillige

At fungere som bindeled og repræsentant for de frivillige kræver dog, at biblioteket påtager sig et stort ansvar, som måske ligeså godt kunne være organiseret ude i foreningerne eller i foreninger på biblioteket. En interessant iagttagelse som Rikke Møller har gjort er at de frivillige, som er tilknyttet biblioteket, generelt ikke er interesserede i at bringe deres frivillige engagement ind i en foreningskontekst.

”Vi opfordrer til at de danner foreninger, det vil vi meget gerne, for det ville være meget nemmere for os. Men vi kan bare mærke at dem, vi får ind, kommer her fordi de ikke har lyst til at binde sig og det føler man måske at man gør, når man går ind i en forening. Langt de fleste som er frivillige her hos os har ikke lyst til at være i en forening. Det er ikke foreningsarbejdet, som de tænder på” siger Rikke Møller.

Biblioteket etablerer derfor nogle anderledes rammer om de frivillige, fordi udgangspunktet for frivilligheden kan være mange forskellige ting, og der er ikke i udgangspunktet lagt op til, at de frivillige skal skabe noget sammen og være sociale sammen.

”Unge Adam, der laver Warhammer workshop og Anette, der laver kreativt værksted, har meget svært ved at være i en forening sammen, for de er der ikke af den samme grund. De kommer med hver deres motivation (...) De møder ikke nødvendigvis hinanden, fordi der er ikke lagt op til at de skal udvikle sig sammen, det er noget vi skal stå for som organisation, og det er jo så også fælden ved at de ikke er i en organisation. Det er jo derfor vi går ind og har de her møder med dem”, siger Rikke Møller.

Biblioteket holder sociale arrangementer for deres frivillige, hvor de kan komme sammen med en ven eller partner. Her får de forskellige frivillige mulighed for at mødes, men det er ikke et krav.

Er der frivillige nok til alle?

En anden udfordring er at biblioteket har oplevet en bekymring blandt andre frivilligaktører i kommunen, der var nervøse for, om der ville være frivillige nok til alle. Men fordi biblioteket har fokus på ”kulturel frivillighed”, er der en klar afgrænsning af hvilken slags frivillighed, der hører hjemme på biblioteket. Derudover er der etableret et samarbejde med andre frivilligaktører i kommunen, som de samarbejder med.

”Der er jo nogen gange nogen hvor vi må sige, ’det er måske ikke her, det er bedst at du er frivillig’, og så er det jo rigtig rart at vi kan henvise til et andet sted i kommunen, hvor det er mere oplagt (...) Vi har et frivilligcenter, som har social frivillighed som udgangspunkt i deres arbejde og de har rigtig mange muligheder for at henvise til sociale foreninger. Men vi vil gerne adskille det, og vi skal jo også kunne stå inde for, hvorfor vi skal

arbejde med frivillighed. Vi har jo på biblioteket et kulturelt sigte, så det skal vores samarbejde med frivillige også have”, siger Rikke Møller.

Biblioteket er en del af et frivillignetværk på tværs i kommunen, hvor alle der arbejder med frivillige kan sidde med. Dette er medvirkende til at alle aktører på området er bevidste om hinanden og kan dele erfaringer og synspunkter.

Bekymring for job afværget hos medarbejdere og frivillige

En debat der ofte kommer op, når offentlige institutioner etablerer deres egne frivilligarbejde er, hvorvidt de frivillige går ind og overtager regulære job. I Albertslund har dette ikke været tilfældet, siger Rikke Møller:

”Der var en helt klar udmelding fra Borgmesteren om, at her var der ikke nogen, der skulle gå ind og tage normeret arbejdskraft. Og så har det været nemmere at forholde sig til.”

På den måde blev der skabt en forsikring hos medarbejderne om, at deres stillinger ikke var i fare pga. integrationen af frivillige. Modsat kunne medarbejdere også forsikre frivillige om, at deres bidrag ikke går ind og overtager en andens job. Det er nemlig en bekymring, som de ofte hører på Albertslund Bibliotek, fortæller Rikke Møller: *”Nu har jeg været med til hver eneste opstartsmøde, og jeg tror ikke der er en eneste gang, hvor en frivillig ikke har sagt ’nu går jeg vel ikke ind og tager dit arbejde’, så de frivillige er selv meget obs. på det. Og de er på ingen måde interesserede i at komme ind og overtage noget, som medarbejderne egentlig skulle varetage.”*

Et momentum for udvikling af frivilligheden på folkebibliotekerne

- Status og holdninger til frivilligheden på biblioteket

De frivillige kommer

Traditionen for at involvere frivillige går langt tilbage på folkebibliotekerne og er ikke en ny ting. Men området er i udvikling i disse år. I 2013 lavede Tænk tanken Fremtidens Biblioteker en undersøgelse blandt biblioteksledere af udbredelsen af frivillige på biblioteker, der viste at 2 ud af 3 biblioteker har frivillige tilknyttet og 58% af de adspurgte biblioteksledere regnede med at rekruttere flere frivillige i fremtiden.¹ For nylig er Bibliotekarforbundet kommet med en revideret holdning til brugen af frivillige på folkebibliotekerne og stiller sig hermed mere positiv over for brugen af frivillige, så længe "de frivilliges indsats skaber noget nyt"². Der er tilsyneladende et momentum omkring brugen af frivillige på folkebibliotekerne, hvor diskussionen ser ud til at fjerne sig fra en direkte modstand med afsæt i bekymring for at de frivillige kommer og overtager job til i højere grad at handle om, hvordan og hvorfor man inddrager frivillige. Diskussionen bevæger sig dermed i retning af, hvordan frivillige på bibliotekerne kan indtænkes i overvejelser om et tættere samspil med civilsamfundet om udvikling af bibliotekernes rolle i lokal kontekst. Et eksempel på et sted, hvor dette er sket er på Albertslund bibliotek, hvor de ansatte er taget med ind i frivilligarbejdet og har været med til at sætte deres præg på udviklingen og frivilligpolitikken på stedet.

Men biblioteksområdet er samtidig presset og besparelser i kommunerne fører nogen steder til at medarbejderne frygter for deres eget job, når de frivillige rykker ind. På Sundby bibliotek fortæller Johnny Skaaning, at der bliver talt meget om frivillighed, og at der er en bekymring for, at ens job er i fare, når man som ham oplever, hvilket engagement folk ligger i deres frivillige arbejde. Under et besøg på en bibliotek i England i North Yorkshire fik vi mulighed for at høre om, hvordan udviklingen i England har ført til at frivillige tænkes strategisk ind, for at de kan sættes i stand til at overtage centrale funktioner i driften - og i nogle tilfælde hele driften i biblioteker, der fungerer som såkaldte community libraries. Her drives biblioteker uden personale på stedet, men med mulighed for støtte og sparring fra andre centrale biblioteker i området. Det samme er tilfældet på enkelte danske biblioteker, hvor borgere er gået ind og har overtaget driften i et bibliotek, når kommunen har varslet, at de vil lukke det.

Men udviklingen er ikke kun negativ ifølge bibliotekschefen på Scarborough bibliotek. Pga. spareøvelserne er biblioteket blevet nødt til at indtænke civilsamfundet i højere grad, hvilket har været med til at skabe mere kontakt til borgerne og andre organisationer. Det er derfor interessant

---

¹ Tænk tanken Fremtidens Biblioteker (2013) "Frivillighed 2013" (<http://fremtidensbiblioteker.dk/temaer/frivillighed/>)

² Bibliotekarforbundet "Revideret holdning til Samarbejdet Med Frivillige" (<http://www.bf.dk/PolitikOgPresse/Nyheder/2014/RevideretholdningTilSamarbejdetMedFrivillig>)

at forsøge at tænke denne udvikling ind i udviklingen af folkebibliotekerne i Danmark på et tidspunkt, hvor det ikke nødvendigvis er tvunget frem af omfattende besparelser. Der kan nemlig ligge et stort arbejde bag det at involvere borgere via folkebiblioteket, som kræver ressourcer for at skabe en udvikling, hvor de positive effekter af frivilligheden kan opdyrkes på den bedste måde. Denne udvikling handler i høj grad også om at sikre, at udviklingen sker på en måde, hvor det giver mening i forhold til bibliotekernes kerneopgaver.

Mellem kerneopgaver og medborgerskab

Via interviews og deltagelse i konferencen om Bibliotekernes Samfundsøkonomiske Værdi³ viser der sig en generel bekymring inden for området om der gives køb på bibliotekets egentlige funktion i en udvikling for mere medborgerskab og borgerinddragelse. Som eksemplet fra Albertslund Bibliotek viser, så kræver frivilligarbejdet, at der afsættes ressourcer og at frivilligheden tænkes ind i bibliotekets organisation, hvilket gør at medarbejdere skal indtage nye roller og have nye kompetencer. Frivilligheden er derfor ikke gratis, og ikke noget man bare lige gør, hvis der skal opbygges en "frivillig mangfoldighed" med plads til mange typer engagement inklusiv det projektbaserede, hvor biblioteket udnytter sine styrker som frivilligplatform. Der kan derfor sættes spørgsmål ved, om det er bibliotekernes rolle overhovedet er at fungere som frivilligaktør, og om det ligger i tråd med bibliotekernes kerneopgaver. Hvis folkebibliotekerne for alvor sætter fokus på at være et medborgerhus, risikerer man så, som forsker Pelle Guldborg Hansen fra RUC for nylig advarede på konferencen om Folkebibliotekernes samfundsøkonomiske værdi, at biblioteket risikerer at ende som "en ny Bog & Idé butik med mange ideer og få bøger?".

Fokus på børns læselyst og digitale kompetencer

På konferencen kom det frem, at folkebibliotekerne især kan bidrage til samfundsøkonomien ved at børn får mod på at læse og forbedrer deres læsekundskaber, som hænger tæt sammen med mulighederne for at få en videregående uddannelse og måske derigennem bryde social arv. Derudover kunne bibliotekerne bidrage til samfundsøkonomien ved at bidrage til den digitale omstilling, således at borgere opnår kompetencer inden for IT.⁴ I debatten på dagen, kom der kritiske synspunkter frem omkring udviklingen af bibliotekerne til medborgercentre ført an af direktør for Det Kongelige Teater Morten Hesseldahl, der opfordrede til at man fokuserede på bibliotekernes kerneopgaver, nemlig "at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille forskellige materialer til rådighed". Men spørgsmålet kan være, om ikke netop udfyldelsen af disse kerneopgaver kan fremmes og nå nye målgrupper gennem samarbejde med civilsamfundet og inddragelse af frivillige?

- Mulige veje i en strategisk udvikling fremadrettet

I stedet for at sætte folkebibliotekets kerneopgaver i kontrast til medborgerskabet peger denne rapport på at det kan være interessant at tilgå udfordringen ved at stille spørgsmålet omvendt, nemlig ved at spørge, hvad medborgerskabet og frivilligheden kan bidrage til i forhold til at udvikle

---

³ <http://fremtidensbiblioteker.dk/konference-folkebibliotekernes-samfundsokonomiske-vaerdi/>

⁴ Tænketaanken Fremtidens Biblioteker (2015) *Folkebibliotekernes Samfundsøkonomiske Værdi* (rapport)

(http://fremtidensbiblioteker.dk/wp/wp-content/uploads/2013/04/Rapport_Folkebibliotekernes_samfundsoekonomiske_vaerdi_lang.pdf)

bibliotekets kerneopgaver. Rapporten peger forskellige potentialer i bibliotekernes frivilligarbejde, hvor folkebibliotekerne muligvis vil kunne spille ind i forhold til at medvirke til øget inklusion i samfundet.

Kontakt til mange og forskellige grupper

Folkebibliotekerne har kontakt til rigtigt mange mennesker og blev i 2013 besøgt 36 mio. gange. Selvom udlånet af bøger er faldet på folkebibliotekerne de seneste år, så er besøgstallet næsten uændret.⁵ Derudover har folkebibliotekerne kontakt til ikke-vestlige nydanskere, som i højere grad en etniske danskere bruger folkebibliotekerne. 36% af nydanskerne besøger således bibliotekerne mindst en dag om måneden eller mere, mens det kun gælder for 25% af den samlede befolkning.⁶ Denne gruppe deltager i traditionel i foreningsaktiviteter i lige så høj grad som etniske danskere, og det er derfor interessant at overveje, om foreninger og andre civilsamfundsaktører via biblioteket, kan opnå kontakt til nye grupper.

Samfundet står over for nye udfordringer, hvor bibliotekerne på baggrund af deres høje besøgstal måske har mulighed for at spille endnu mere ind. En af de store velfærdsudfordringer i civilsamfundet er at mange mennesker føler sig uden for samfundet af en eller anden årsag i en slags "udenforskab", der ifølge beregninger efter den såkaldte "Skandia-model" hvert år koster samfundet dyrt i form af mindsket livskvalitet hos den enkelte og udgifter for det offentlige.⁷ Baseret på denne sammenstilling af besøgstallet og kontakten til mange brugere kan det være oplagt at se folkebibliotekerne, som et sted, for en fokuseret socialindsats fx på integrationsområdet. Problemstillingerne vil dog afhænge af det enkelte bibliotek og den tilknyttede befolkningsgruppe.

Nye typer relationer mellem institutioner og borgere via frivillige

Foruden kontakten til nye grupper er der også mulighed for at skabe relationer på tværs af grupper via biblioteket. Eksemplet fra Kvarterhuset viser, at der ligger en motivation i at kunne facilitere møder mellem mennesker, der ikke nødvendigvis ville se hinanden i hverdagen, og der opstår herigennem nye opgaver og erkendelser. Eksemplet viser også at bibliotekernes frivillige ikke kun løser en opgave, men også skaber sociale relationer gennem fælles interesser. De frivillige har tid og er ikke begrænsede af en bestemt opgave, men fleksible i forhold til at møde brugerne der, hvor de er. Åbenheden overfor mange typer opgaver synes desuden at tiltrække mennesker, der ikke har lyst til at have direkte kontakt med myndighederne, men i stedet tiltrækkes af et trygt rum med kendte ansigter og hjælpere, der ikke stiller at for mange spørgsmål. En af de besøgende i læringscentret fortalte netop at hun mødte imødekommenhed og åbenhed, som hun ikke havde oplevet i andre møder med offentlige institutioner. På den måde lægger observationerne op til at indtænke de positive effekter ved at inddrage frivillige på biblioteket ift. at opbygge tillid og tryghed for borgere i relation til det offentlige via folkebibliotekerne.

---

⁵ Tænketaanken Fremtiden Biblioteker (2015) *Folkebibliotekernes Samfundsøkonomiske Værdi* s. 18-19.

⁶ Ibid.

⁷ For mere information om Skandia modellen se: <http://www.udenforskabetspris.dk/udenforskab/om-udenforskab/>

Brobyggende Social kapital – Apple møder Windows

Med reference til forskningen inden for området kunne man sige at biblioteket kan skabe "brobyggende social kapital"⁸ mellem forskellige grupper gennem bibliotekets fysiske rum, som er åbent for alle. Ved at fokusere på relationerne, der opstår omkring en fælles interesse i stedet for opgaverne i sig selv, giver eksemplet oven for anledning til at se nærmere på folkebibliotekerne som en frivilligaktør, der også gør sig gældende i forhold til inklusion og social indsats- om ikke direkte, så indirekte ved at give plads til grupper, der ikke føler sig hørt andre steder og her mødes på tværs om en fælles interesse. I Læringscentret skete der udveksling mellem generationer ved at de ældre hjælpere kunne håndtere nogle problemstillinger, mens de unge kunne noget andet. Konkret kom det til udtryk ved at de yngre frivillige tog sig af IT spørgsmål, der havde med Apple produkter at gøre og de ældre tog sig af Windows, som de kendte til. Der blev blandt andet refereret til en frivillig, som var i jobtræning, som viste sig at være god til at dække ind ift. spørgsmål, der handlede om Apple-produkter.

Anledning til at opnå kompetencer

Via frivillighed på biblioteket tyder det på at forskellige grupper med forskellige baggrunde kan sætte deres egen viden og erfaringer i spil og derved opleve at være en ressource i en aktivitet snarere end en gruppe, der har brug for hjælp. Et området, som folkebibliotekerne kan bidrage til er således at opkvalificere kompetencer gennem frivilligt arbejde. Det kunne fx være en person, der gerne vil have undervisningserfaring, som står for en studiekreds gennem biblioteket. Den enkelte frivillige bruger herigennem sin aktivitet til at opnå kompetencer eller erfaring, som han eller hun kan bruge i arbejdssammenhæng eller til at komme i job. Her ligger altså en anden samfundsøkonomisk værdi, som ville være interessant at undersøge.

Bibliotekar Lone Hedelund fra Biblioteket i Gellerup påpeger dog, at det er vigtigt at bibliotekarerne kan dokumentere de frivilliges indsats i disse situationer – især hvis det er en del af et formelt jobtrænings-forløb. I kvarterhuset var et lignende eksemplet, hvor Johnny Skaaning ikke ønskede at inddrage de frivillige i "sagsbehandlingen". Der er altså nogle problemstillinger i at inddrage frivillige i denne beskæftigelsesopgave, hvor man risikerer at de frivillige siger fra over for at blive stillet til ansvar for deres engagement. Omvendt er det også et område, som kan have betydning for den enkelte frivillige, som måske ønsker at se et direkte formål med sit frivillige engagement ift. at bistå andre som mentor i et arbejdsmarkedsforløb.

En medspiller til et frivilligområde i forandring

En af grundene til at bibliotekerne er interessante som platform for frivillighed er, at det frivillige engagement er under forandring i disse år. Det Nationale Forskningscenter for velfærd (SFI) har undersøgt udviklingen i frivilligt arbejde fra 2004-2013, som viser at den såkaldte medlemsfrivillighed er faldet fra 79% til 70%, og de frivillige i højere grad er orienteret mod egne eller børns aktiviteter frem for foreningens. Ikke-vestlige indvandrere deltager fortsat mindre end

---

⁸ Kristian Nagel Delica (2013). "Biblioteker og social kapital" i: Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling. Årg. 2. Nr. 2.

den generelle befolkning i frivilligt arbejde, og der er en tendens til at det primært er de ressourcestærke, som også er frivillige.⁹

Eksemplet fra Albertslund Bibliotek peger på, at bibliotekerne kan danne ramme om det projektbårne engagement ved at tilpasse organisationen til denne type deltagelse. Biblioteket har dog måttet starte "from scratch" med dette arbejde, og der ligger et vigtigt udviklingspotentiale i at skabe vidensdeling og erfaringsudveksling på bibliotekerne imellem og på tværs af frivilligsektorer. Det tyder på at bibliotekerne har en evne til at tiltrække "ad hoc"- og projektfrivillige, som ikke umiddelbart er interesserede i at være med i en forening, men gerne vil bidrage på anden vis. Biblioteket kan fungere som et sted, hvor det er muligt at deltage frivilligt uden at indgå i traditionelle forenings-aktiviteter. På den måde er der flere muligheder for at engagere sig og gøre en forskel uden at være direkte involveret i foreningsarbejde, som måske kan føre til øget deltagelse i samfundet.

- Mellem kerneopgaver og medborgerskab

Observationerne peger således på en hypotese omkring, at en strategisk udvikling af frivilligområdet på folkebibliotekerne vil kunne føre til en tværgående indsats for øget deltagelse og social sammenhængskraft i samfundet. Men hvordan kan folkebibliotekernes frivilligarbejde og kompetencer sættes i spil ift. sociale udfordringer og medborgerskabet? Bibliotekarere er fx ikke uddannede i at spotte socialt udsatte børn eller andre og ved ikke nødvendigvis, hvordan man hjælper dem. Det er altså muligvis en anden type social indsats, som bibliotekerne kan indgå i. Kan man kombinere det at nå ud til nye brugere ved at samarbejde med civilsamfundet og derigennem leve endnu mere op til kerneopgaverne? Eller skabe nye kulturprodukter med borgerne som medskabere med afsæt i lokale problemstillinger, som både bidrager til dannelsen men også har et sigte i forhold til sociale udfordringer eller det, at medvirke til at skabe relationer og fællesskaber mellem mennesker.

Forslag til metode om samskabelse

På baggrund af de forrige nedslag kunne man forestille sig, at folkebibliotekerne ved at indgå samarbejder med aktører i civilsamfundet kan skabe aktiviteter, som giver anledning til nye borgerinitiativer. Der ligger dog en fare i at frivilligindsatsen på bibliotekerne sker på bekostning af de aktiviteter, der allerede sker i civilsamfundet. Folkebibliotekerne risikerer nemlig at bruge mange ressourcer på aktiviteter og tiltag, der allerede eksisterer i forvejen og civilsamfundet kan blive overset - "er der frivillige nok til alle", lyder bekymringen nogle steder i foreningerne, hvor de offentliges indtog på frivilligscenen kan virke som en ulige "konkurrent" med flere ressourcer i form af bedre faciliteter og medarbejdertimer. Dette synspunkt kom frem i under en samtale med Bente Schindel, som er sekretariatsleder for Landsforeningen Kulturelle Samråd i Danmark. Det er derfor vigtigt at folkebibliotekerne overvejer, hvordan de kan resonere i samspil med civilsamfundet

---

⁹ Torben Fridberg og Lars Skov Henriksen (2014) *Udviklingen i frivilligt Arbejde 2004-2013* af Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (<http://www.sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=4327&PID=9267>)

herunder foreninger og andre borgerdrevne initiativer. Som det er tilfældet på Albertslund Bibliotek kan det være en god ide, at biblioteker indgår i frivillignetværk på tværs i kommunen og er opmærksom på behov, der eksisterer i civilsamfundet. En udvikling på området kræver dog også at civilsamfundet og foreningerne bliver opmærksomme på, hvordan de kan bruge bibliotekerne som omdrejningspunkt nye aktiviteter og løsninger på sociale udfordringer. I det følgende gives et bud på, hvordan man kan forestille sig en sådan udvikling, hvor biblioteker og civilsamfund indgår i et ligeværdigt samarbejde gennem samskabelse.

Del 4. Samskabelse mellem folkebiblioteker og civilsamfundet

En fiktionsfortælling om samskabelse

Her gives et eksempel på en mulig samskabelsesaktivitet mellem folkebiblioteket og andre aktører. Eksemplet er udviklet med inspiration fra en samtale med Greta Andersen, som er bibliotekar på Greve Bibliotek. Hun er meget optaget af, hvordan biblioteket kan medvirke til at skabe møder på tværs af grupper og er selv med i netværk i lokalsamfundet bl.a. med Frivilligcenteret, for at biblioteket indhenter viden om, hvad der sker lokalt, og hvilke udfordringer lokalsamfundet står over for. En dag blev hun spurgt af kommunen, om der kunne være nogen mulighed for, at biblioteket kunne medvirke til at kvinder i et socialt boligområde forbedrede deres digitale kompetencer. Udfordringen, som Greta oplevede da hun mødte kvinderne, var dog, at det var en større udfordring end først antaget, da nogle af kvinderne ikke kunne tale dansk, selvom de havde været i Danmark i mange år. Det fælgende er et tænkt eksempel på en proces og nye samarbejder om denne problemstilling:

I Greve kommune er forskellige parter inviteres til en workshopdag på biblioteket. Her er repræsentanter fra boligforeningerne, den lokalhistoriske forening, kor-foreningen samt medarbejdere på biblioteket inviteret med. Hensigten med arrangementet er, at finde ud af om parterne kan finde en fællesnævner, der kan danne grundlag for et ligeværdigt samarbejde mellem parterne.

Boligforeningerne i området har en udfordring ift. at få kvinder med ikke-vestlige baggrunde inddraget i aktiviteter i området. Biblioteket er ligeledes blevet spurgt af kommunen, om de kan gøre noget i forhold til at hjælpe denne gruppe med at lære om digital post.

I løbet af mødet finder deltagerne ind på hinanden og hvad de hver især godt kunne tænke sig at indgå i. Den lokalhistoriske forening kunne godt tænke sig at same lokalhistorisk viden om traditioner i lokalområdet og kor-foreningen mangler inspiration til nye sange, de kan synge.

Et medlem af kor-foreningen forslår at, at det kunne være en ide at arrangere en sangdag på biblioteket, hvor der bliver sunget festsange fra forskellige kulturer. Lokalhistorisk forening synes godt om initiativet, for de ville i så fald kunne dokumentere sangene på optagelser, som de vil kunne bruge i deres arbejde omkring traditioner. Biblioteket er glade for ideen, som de ikke selv havde tænkt på og gør opmærksom på, at nogle af kvinderne ikke må komme på biblioteket, hvis der er mænd til stede. Deltagerne bliver enige om at arrangere dagen d. 8. marts på kvindernes internationale kampdag til et arrangement udelukkende for og af kvinder og boligforeningen vil gerne være med til at nå ud til kvinderne og få dem med.

På dagen kommer nogle kvinder fra boligforeningerne, som er særligt interesserede i sang og musik og derudover er der mange andre kvinder fra området mødt op. Igennem dagen synger deltagerne for hinanden og lærer hinandens sange, som kor-foreningen står for at facilitere. Den lokalhistoriske forening står for at optage sangene. Efterfølgende hjælper biblioteket med at lave en udstilling, hvor besøgende på biblioteket kan komme og lytte til sangene og læse lidt om, hvad der bliver sunget om. Kor-foreningen lærer sangene og synger dem flerstemmigt til ferniseringen af udstillingen.

Indsamlingen af sangene møder interesse fra Statsbibliotekets center for integration, som gerne vil arkivere dem, således at sangene bliver tilgængelige for andre. De uploader sangene i et interaktivt arkiv, hvor deltagerne kan tilgå deres sange og lytte til sig selv og hinanden samtidigt med at andre interesserede over hele landet også kan finde frem til sangene.

Efterfølgende har det været lettere at få kontakt til kvinderne i boligområdet, og der er lavet en aftale mellem biblioteket om, at de formidler litteratur til dem på deres eget sprog og også dansk-sproget litteratur, som ville være en godt sted at starte med at lære dansk. Et par sproginteresserede frivillige fra lektiecafeen i biblioteket foreslår desuden, at de gerne vil lave en "mobil tal-dansk-cafe", hvor de besøger kvinderne og taler dansk et par gange om ugen, hvor de også stifter bekendtskab med det arabiske sprog, som de meget gerne vil lære.

Den tænkte case viser, hvordan biblioteket kunne forestilles at komme til at fungere som omdrejningspunkt for relationsopbyggende aktiviteter og frivilligt engagement ved at indgå i ligeværdig samskabelse med andre aktører i lokalområdet og samtidig bibeholde fagligheden i arbejdet. Den tænkte case viser desuden, hvordan dét at mødes omkring interesser kan have den effekt, at det gør "målgruppen", som man ønsker at inkludere af forskellige årsager til en ressource i stedet for et gruppe med problemer, der skal løses.

Konklusion og veje fremadrettet

Undersøgelsen viser tegn på, at der er et potentiale i at sætte fokus på at udvikle området og at et mere strategisk fokus på at udvikle frivilligheden på folkebibliotekerne kan give anledning til resultater inden for socialområdet og samtidig være med til at udvikle bibliotekets funktion. De har kontakt til mange forskellige mennesker og kan etablere et brobyggende mødested, samtidigt med at de tiltrækker frivillige, der måske ikke tænder på foreningsarbejdet. Men der er brug for at skabe mere viden på området. Hvilke resultater kan foreninger for socialt udsatte fx opnå gennem samskabelse med folkebibliotekerne, og hvad kan folkebibliotekerne opnå, hvis de sætter kulturen endnu mere i spil i forhold til sociale udfordringer?

Frivilligheden er under forandring og det vil derfor være oplagt at undersøge forskellige former for deltagelse via folkebiblioteket såsom samskabelse mellem forskellige parter, som eksemplet med workshoppen peger på, og undersøge hvilken rolle disse aktiviteter har som katalysator for deltagelse inden- og uden for folkebibliotekerne. Derudover vil det være interessant at sætte fokus på, hvordan kernekompetencer sættes i spil i relation til de frivillige, og om det kræver nye roller og organisation af bibliotekerne som det fx var tilfældet på Albertslund Bibliotek.

I undersøgelsen fra 2013 af Tænk tanken Fremtidens Biblioteker kom det fx frem, at selvom mange biblioteksledere var enige om at frivilligområdet på bibliotekerne stod overfor at blive udvidet og udviklet, var der ikke meget behov for at få nye redskaber til at arbejde med frivillige. Undersøgelsen viste nemlig at en forholdsvis lille andel mente, at de manglede inspiration og redskaber til at arbejde med frivillige (hhv. 21 og 20%). Det ser altså ud til, at der er brug for at genere viden på området og skabe en diskussion om, hvad man kan opnå ved at udvikle arbejdet med frivillige på folkebibliotekerne.

Med fiktionsfortællingen gives der også et konkret bud på en metode, der peger på hvordan disse udfordringer kunne tænkes ind i et projekt for udvikling af området med afsæt i faciliterede workshops med deltagelse af forskellige aktører fra civilsamfundet. Frivilligrådet vil sætte gang sådanne workshops i forbindelse med Frivillig Fredag 2015-2018 og interesserede biblioteker er meget velkomne til at kontakte Frivilligrådet for nærmere information.

Inspirationskatalog med eksempler til inspiration i udviklingen af frivilligheden på folkebibliotekerne

Eksempler på samskabelse med folkebibliotekerne

”Lykkeparken” i Minecraft

Et eksempel på, hvor bibliotekerne fungerer som samlingssted for noget nyt samtidig med at have et socialt sigte er et projekt, hvor Danmarks Almene Boliger (BL) i samarbejde mellem Dansk Arkitekturcenter har inviteret unge fra seks 6. klasser til at være med til at ”bygge” deres drømmeby ”Lykkeparken” sammen gennem computerprogrammet Minecraft.¹⁰ Det er planen at lave workshops rundt i landet på folkebiblioteker.

Unge kulturskabere

Et andet eksempel er projektet HyggeFactory¹¹, der er en organisation, der udfordrer unge til at skabe kunstprodukter med udgangspunkt i deres egne personlige oplevelser. Hensigten er at bruge bibliotekerne som kreative skabende rum. I 2012 blev lavet et projekt, hvor unge, der har mistet en mor eller far fortæller om personlige oplevelser, som blev udgivet i en bog. Projektet bliver lige nu tilbudt igennem bibliotekssammenslutningen Centralbiblioteket.dk.

Eksempler med Integrationsfokus

Der er specielt fokus på integration på og gennem bibliotekerne på Bibliotekscenter for Integration. Nedenfor er eksempler på deres arbejde, hvor frivillige også spiller en rolle.

<http://www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/sbci>

BibZoom World

En digital tjeneste, der tilbyder musik og film på udvalgte sprog. Frivillige eller kulturinteresserede inviteres til at anmelde bøger og musik.

Læseklubber på Persisk og Arabisk

---

¹⁰ <http://www.bl.dk/nyheder-presse/pressemeddelelser/2014/8/boligforeninger-inviterer-koebenhavnerne-til-at-bygge-med/>

Centret har sørget for at indkøbe tre sæt noveller, der gør det muligt for biblioteker at opstarte læseklubber lokalt.

<http://www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/sbci/videncenter/leseklub-pa-arabisk-og-persisk>

Udarbejdelse af kataloger, der kan bruges som formidlingsværktøj over materialer på 5 sprog (arabisk, persisk, russisk, tyrkisk og bosnisk).

Redskaber til inddragelse

Formidling af statistik over hvilke indvandrere og efterkommere, der er i lokalområder, for at bibliotekerne orientere sig om nye brugergrupper.

<http://www.statsbiblioteket.dk/forbiblioteker/sbci/videncenter/statistik>

Der er med garanti mange andre eksempler på aktiviteter på bibliotekerne med integrations fokus, som jeg ikke har fundet frem til. Af andre eksempler kan nævnes:

Bydelsmødre

Landsorganisationen bydelsmødre samarbejder i nogle tilfælde med folkebibliotekerne.

<http://bydelsmor.dk/>

Nye projekter støttet Kulturstyrelsens udviklingspulje

Udviklingspuljen under Kulturstyrelsen har netop tildelt midler til udvikling af biblioteker og læringscentre. Nedenfor er samlet udvalget eksempler, der peger på nye måder at inddrage borgene på. Borgerinddragelse og fokus på sociale udfordringer ser ud til at være en stor tendens inden for området. Frivilligkategorien er i

Småt Brændbart – 5 folkebiblioteker i yderområder (1,5 mio. kr.)

¹¹ <http://hyggefactory.org/>

forandring, hvor borgerne i højere grad tænkes ind i projekterne som medskabere.

http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/Udviklingspuljen_Bevillinger_og_projektrsumeer_2015.pdf

Fokus: Udkants Danmark

Projektet Småt brændbart – Bibliotekerne på Kanten har i dag fået tildelt 1,5 millioner kroner fra Kulturstyrelsens Udviklingspulje. 5 folkebiblioteker skal igennem de næste to år udvikle nye services til særlige målgrupper i yderområder. Projektmidlerne gives til folkebibliotekerne i Brønderslev, Morsø, Ringkøbing-Skjern, Vesthimmerland og Aabenraa kommune. Der er lagt op til en proces med målgrupperne som medudviklere og sparring fra projektets samarbejdspartnere. I løbet af foråret vil MindLab bidrage med ekspertise til udvikling af co-creation metode. Derudover deltager KORA (Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse) som medudviklere på en antropologisk metode, der skal måle projektets effekt. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters Rejsehold samt lektor Jørgen Møller fra Institut for Planlægning AAU bidrager til projektet med ekspertise og sparring i forhold til viden om yderområder. Småt brændbart sætter ild til udkantsdebatten og fremtidens brændende platform.

Det lokalsamfundsdræve bibliotek – PROJEKTMODNING - Thorhauge Consulting v/Jens Christian Thorhauge (70.000 kr.)

10 Kommuner vil udvikle nye metoder til at nå lokalsamfund, der er uden bibliotek - uden at åbne et lokalt fysisk bibliotek. I nye partnerskaber med institutioner og interessegrupper udvikles biblioteksrelevante sociale og kulturelle aktiviteter, tilbud om læring, leg, skaben m.m. som afvikles i lokalsamfundet, i haller, på skoler, daginstitutioner og forsamlingshuse. Alle tiltag er afsat for at markedsføre det digitale bib., bib.kommer, afhentning af bestilt mat. 4 primære aktører. 6 ass.

<http://projekter.kulturstyrelsen.dk/projekt/det-lokalsamfundsdræve-bibliotek>

Fokus: Biblioteket som mødested mellem mennesker

ViborgSaloner – Samtalesaloner – Viborg bibliotekerne (144.000 kr.)

Viborg Bibliotekerne vil teste koncept og metode, der tidligere er testet på kernebrugere gennem ViborgSaloner, på potentielt nye brugergrupper. Formidling og formidlerrolle sættes i spil, når arrangementer af fagligt og eksistentielt indhold, gennem samtale i små grupper, bevæger sig fra ren konsumering af viden til delta-gelse i debat og identitetsdannelse. Biblioteket vil målrettet gå efter at være stedet for dialog, samtale, fælles vidensgenerering og dermed mødet mellem mennesker.

<https://www.facebook.com/Viborgsaloner>

Model for det gode møde – sårbare familier og biblioteket – Randers bibliotek (295.000)

Vi ønsker at rumme og ramme sårbare familier på biblioteket. Vi vil inddrage målgruppen og afdække de barrierer målgruppen oplever i.f.t. biblioteket. Vi vil eksperimentere med tilbud sammen med målgruppen. Vi vil arbejde på tværs af forvaltninger med kompetente fagfolk fra familieområdet. Vi vil udvikle en generel model, der kan bruges i andre kommuner.

Biblioteket som familieværksætter - en god start – Horsens Biblioteket (50.000 kr.)

Kommunens tilbud til 1.gangsfødende familier omlægges, så hjemmebesøg ændres til familiegruppeforløb: "Familieværksætterne". Heri deltager faggrupper, bl.a. jordemødre, pengeinstitutter og sundhedsplejersker. Årligt forventes ca. 800 nye børn og deres forældre, hvoraf en del ikke er biblioteksbrugere. Det unikke er, at biblioteket medvirker, som det første sted i landet. Modningen skal styrke grundlaget for bibliotekets bidrag til børns sprogudvikling gennem trykte og digitale medier.

Fokus: Brugere som medudviklere

Kulturkarburator - et digitalt makerbibliotek - Københavns Biblioteker (304.600 kr.)

Kulturkarburator støtter kulturens vækstlag ved at kombinere maker-workshops med formidling af brugerskabte kulturprodukter. Nøgleordene er workshops, vejledning i crowd-sourcing og formidling/markedsføring af kulturprodukter via bibliotekernes digitale platforme direkte fra kulturskaber til kulturforbruger. Materialet er gratis under creative commons, men skaberne kan vælge at anvende crowdsourcing-sites. Der udvikles en model for brug af bibliotekernes platforme til formidling af produkterne.

<http://projekter.kulturstyrelsen.dk/projekt/kulturkarburator-et-crowdsourcing-bibliotek>

HackDitBibliotek Modelprogram og brugerinddragelse - Vesthimmerlands Bibliotek (323.000 kr.)

Projektet skal give mindre biblioteker ideer til at skabe tidssvarende tilbud og skal give dem mod til at transformere fra det traditionelle biblioteksrum til Modelprogrammets bud. Projektet afprøver og udvikler forskellige designmetoder, som kan anvendes af andre og som omsætter Modelprogrammet til kvalitet på budget. Desuden står brugerinddragelse centralt, hvilket kommer til udtryk ved forskellige workshop typer, der eksperimenterer med, hvordan borgerne og Modelprogrammet bringes i samspil.

Fokus: Bibliotekets rum

ESEHAVEN – Kulturrummet i byen – Idéfase - Esbjerg Bibliotekerne – (375.000 kr.)

Formålet med idéfasen er at beskrive indholds- og bygningsmæssige muligheder for gennem samplacering af aktiviteterne at skabes merværdi, større åbenhed, flere og mere fleksible funktioner og rum for medborgerskab og identitetsdannelse. Målet er at skabe et åbent og vejruafhængigt rum i byen, hvor alle aldersgrupper kan mødes om aktiviteter vedrørende viden, læring, dannelse, kultur- og naturformidling.

Biblioteksgenerator - Fra samling til - samskabelse – PROJEKTMODNING - ROSKILDE BIBLIOTEK (70.00 kr.)

Projektet undersøger hvordan det fysiske biblioteksrum kan understøtte bibliotekets rolle som brugerdrevet og fællesskabs-skabende, også uden personale. I projektet skabes en række fleksible fysiske installationer, der understøtter målgruppens behov for at skabe og samarbejde. Målet er at disse installationer skal udvikles og testes i samarbejde mellem projektpartnere med særlige viden og målgruppen, for dermed at øge medejerskab.

Udenlandske frivilligeksempler med socialt sigte

Nedenfor er eksempler på frivilligprogrammer på folkebiblioteker i udlandet. Eksemplerne er ikke meget anderledes end tilbud, der eksisterer i Danmark, men integreringen af de frivillige og indsatsens resultater er

tænkt tydeligere ind som en central del af biblioteket og formidlingen af aktiviteterne på fx hjemmesiden, ser ud til at sætte de frivillige mere i centrum for bibliotekernes arbejde.

Baby Toddler Rhyme Times på Essex Public Library

Forældre og deres små børn kan komme og synge børnerim og lytte til historier. De frivillige arrangerer begivenheden sammen med en ansat og sørger for at tale med forældrene om fordelene ved at læse bøger og rim sammen med børnene.

Link: <http://www.essex.gov.uk/Libraries-Archives/Libraries/Volunteering-Libraries/Pages/Baby-and-toddler-times.aspx>

Home Library Service i Essex

400 frivillige sørger for at bringe biblioteksbøger ud til mennesker, der ikke kan komme på biblioteket selv efter deres behov. Samtidig fungerer de frivillige som bindeled mellem bibliotek og plejehjems personale og hjælper med at sætte læsegrupper op og oplæsningsgrupper uden for biblioteket.

Link: <http://www.essex.gov.uk/Libraries-Archives/Libraries/Volunteering-Libraries/Pages/Home-library-service-.aspx>

Reading Troubadours

På Brooklyn Public Library. De frivillige tager ud på non-profit sunhedshuse og læse højt for ørn og uddeler bøger, der er sponsoreret.

Link: <http://www.bklynlibrary.org/support/volunteer/reading-troubadour>

NUPL BridgeUp Programme

New York Public Library hjælper et netværk af ressourcetsvage unge til at få succes til at komme på college og universitet. Frivillige hjælper til at skabe gode rammer og hjælp til at finde passion og kreativitet

Link: <http://www.nypl.org/help/about-nypl/volunteer-nypl#bridgeup>

SF City Tours

Frivillige guider borgere på ture rundt i San Francisco og introducerer til byens historie, arkitektur og andre ting. <http://sfcityguides.org/becomeguide/apinfo.html>

Borgerinddragelse gennem kulturarv

Arkiver og kulturarv er i disse år et emne, som er i stor bevægelse. Med crowssourcing-teknologier og platforme er der åbnet op for at frivillige inddrages til at berige samlinger i museer, biblioteker og forskning. Men samtidig er der ved at ske en udvikling, hvor den frivillige ikke "bare" ses som en, der løser en opgave, men i højere grad bidrager som skaber af kulturarven ved at bringe egne historier, lyde, billeder eller andre ting med ind i den formelle kulturarv. Nedenfor er eksempler, hvor dette er tænkt ind i kulturarvsprojekter. Denne udvikling rummer også nye muligheder for frivilligarbejdet på bibliotekerne.

Ældres lokalhistorie i Irland formidlet af unge

We have all heard stories from our elderly relatives and neighbours that relate to our local heritage and landscape. Some of this information is passed on to the next generation but sadly most of it is lost with the passing of the elderly person, and is gone forever. In Ireland, for example, we have family names (also known as micro-names) for local fields and other features in our rural landscape. This information is a significant part of our local heritage, yet it is not documented anywhere, not on any document or map, only in memory.

Is there any way to record, capture and document this heritage before it disappears forever? This pilot proposes an participatory co-design study to evaluate crowd-sourcing as a technique to capture this information. The idea will be to discuss the problem space with a teenage transition year class and work with them in defining the tools and approaches needed for the study. These tools could be as ubiquitous as

smart-phones that are already GPS enabled and equipped with camera and voice recording facilities. The young people can assist in bridging the gap between the technology and our disappearing heritage, by facilitating the process of engaging with local elders and gathering and digitizing information about their local rural landscapes

The young people will be included in the methodology definition, through participatory research and co-design, and in this way will be part of defining a best practice for further expansion. After all, the exercise will involve the harnessing of the young person's free time, and voluntary engagement of their knowledgeable elders so the aim will be to design participation that is interesting, fun and rewarding. <http://www.civic-epistemologies.eu/outcomes/pilot/pilot-on-archaeology-in-rural-ireland/>.

Share Your Queensland Story

Beskrivelse fra projektet: We'd like to know your personal stories around historic and iconic events in Queensland. Everybody has a story to share. If you were there, we want to know about it! <http://www.slq.qld.gov.au/about-us/pitch-in/qld-stories>

Historypin

Platformen Historypin er netop udviklet til at underbygge sådanne kulturarvsprojekter. <https://www.historypin.org/projects/>

Europeana

Ligeledes et arkiv, der samler kulturarv fra hele Europa, men hvor brugerne tænkes ind i arbejdet som emdskabere.

Undersøgelsen af lavet på baggrund af møder, interviews og sparring med følgende personer:

Tine Jørgensen, formand for Bibliotekarforbundet

Michel Steen-Hansen, direktør Danmarks Biblioteksforening

Lotte Hviid Dyrby, Tænk tanken Fremtidens Biblioteker

Rikke Møller, udviklingsmedarbejder Albertslund Bibliotek

Johnny Skaaning, kontorfunktionær Kvarterhuset Amagerbro

Greta Andersen, bibliotekar Greve Bibliotek

Lone Hedelund, bibliotekar Gellerup Medborgerhus

Hugo Tietze, centerleder FrivilligCenter Greve

Teddy Sidelmann Rasmussen, daglig leder Frivilligcenter Amager

De frivillige i Læringscenteret i Kvarterhuset Amagerbro

Stefan Lægaard Simonsen, politisk rådgiver, Frivilligrådets sekretariat

Terkel Andersen, sekretariatschef, Frivilligrådets sekretariat

For mere information, kommentarer eller muligheder for samarbejde kontakt:

Katrine Pram Nielsen. E-mail: kp@frivilligraadet.dk, Tlf.: 40 42 66 10